

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Igor Zgoliński (przewodniczący)

SSN Antoni Bojańczyk (sprawozdawca)

SSN Dariusz Kala

w sprawie **R. F.**,

skazanego z art. 209 § 1 i 1a k.k.

po rozpoznaniu w dniu 27 października 2023 r. w Izbie Karnej,

na posiedzeniu bez udziału stron (art. 535 § 5 k.p.k.),

kasacji wniesionej na korzyść skazanego przez Prokuratora Generalnego

od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Sochaczewie

z dnia 16 stycznia 2023 r., sygn. akt II K 456/21

**uchyla zaskarżony wyrok nakazowy i przekazuje sprawę Sądowi
Rejonowemu w Sochaczewie do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

R. F. został oskarżony o to, że w okresie od 27 września 2020 r. do 31 maja 2021 r. w m. S. powiatu s. woj. [...] uchylał się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym - wyrokiem Sądu Rejonowego w Sochaczewie z dnia 18 czerwca 2013 r., sygn. akt III RC 111/13, w ten sposób, że nie uiszczał na rzecz dziecka J. F. zasądzonych świadczeń w

kwocie po 300 zł doprowadzając do powstania zaległości stanowiących równowartość co najmniej trzech świadczeń okresowych narażając osobę uprawnioną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. o czyn z art. 209 § 1 i 1a k.k.

Sąd Rejonowy w Sochaczewie, wyrokiem nakazowym z dnia 16 stycznia 2023 r., sygn. akt II K 456/21, uznał R. F. za winnego popełnienia zarzucanego mu aktem oskarżenia czynu z art. 209 § 1 i 1a k.k. z tym, że w jego opisie sprecyzował, iż czyn ten trwał od 28 września 2020 r. do 31 maja 2021 r. i za to skazał go i na podstawie art. 209 § 1a k.k. wymierzył mu karę 8 miesięcy ograniczenia wolności polegającej na obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, której wymiar na podstawie art. 35 § 1 k.k. określił na 20 godzin w stosunku miesięcznym. Ponadto, Sąd ten zobowiązał oskarżonego do wykonywania ciężącego na nim obowiązku łóżenia na utrzymanie małoletniego syna J. F. poprzez wykonywanie obowiązku bieżącej alimentacji (art. 34 § 3 k.k. w zw. z art. 72 § 1 pkt 3 k.k.), a także zwolnił oskarżonego od ponoszenia kosztów sądowych, przejmując je w całości na rachunek Skarbu Państwa.

Wyrok ten uprawomocnił się w dniu 25 lutego 2023 r., wobec niezaskarżenia go przez strony postępowania.

Od powyższego wyroku kasację na korzyść skazanego wniósł Prokurator Generalny. Zaskarżył go w całości i zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa procesowego, a mianowicie art. 500 § 1 i 3 k.p.k., polegające na wydaniu wobec R. F., w dniu 16 stycznia 2023 r., wyroku w postępowaniu nakazowym mimo, iż okoliczności popełnienia opisanego w akcie oskarżenia czynu z art. 209 § 1 i 1a k.k. i wina oskarżonego, w świetle całokształtu zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, budziły wątpliwości w odniesieniu do czasu popełnienia przez oskarżonego czynu zabronionego, co w efekcie, z rażącym naruszeniem również art. 504 § 1 pkt 4 k.p.k., doprowadziło do skazania R. F. za przestępstwo z art. 209 § 1 i 1a k.k., popełnione w okresie od 28 września 2020 r. do 31 maja 2021 r., podczas gdy za występki z art. 209 § 1a k.k., na szkodę tego samego pokrzywdzonego, popełniony w okresie od 1 grudnia 2019 r. do 19 lipca 2020 r., od 28 września 2020 r. do 30 listopada 2020 r. oraz od 1 stycznia 2021 r. do 31 maja 2021 r., oskarżony został już skazany wyrokiem

nakazowym Sądu Rejonowego w Sochaczewie z dnia 9 maja 2022 r. o sygn. akt II K 603/21.

W konkluzji kasacji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Sochaczewie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja jest oczywiście zasadna, stąd uzasadnione było jej rozpoznanie i uwzględnienie na posiedzeniu w trybie przewidzianym w przepisie art. 535 § 5 k.p.k.

Zaskarżony wyrok nakazowy został wydany z rażącym naruszeniem art. 500 § 1 i 3 k.p.k., które miało istotny wpływ na jego treść.

Zgodnie z art. 500 § 1 k.p.k., w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, uznając na podstawie zebranego w postępowaniu przygotowawczym materiału, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne, sąd może w wypadkach pozwalających na orzeczenie kary ograniczenia wolności lub grzywny wydać wyrok nakazowy. Dopełnieniem tej normy jest § 3 art. 500 k.p.k., stosownie do którego sąd może wydać wyrok nakazowy, jeżeli na podstawie zebranych dowodów okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości. Możliwość wydania wyroku nakazowego – w myśl art. 500 § 1 i 3 k.p.k. – istnieje zatem wtedy, gdy materiał dowodowy zebrany w sprawie pozwala na stwierdzenie, że okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości. W przeciwnym wypadku konieczne jest rozpoznanie sprawy na rozprawie głównej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 czerwca 2016 r., sygn. II KK 160/16, LEX nr 2109511; z dnia 14 czerwca 2018 r., sygn. II KK 194/18 czy z dnia 28 marca 2023 r., IV KK 545/22, LEX nr 3512827).

W przedmiotowej sprawie, w której prowadzone było dochodzenie, materiał dowodowy zebrany w postępowaniu przygotowawczym, nie pozwalał na stwierdzenie, że okoliczności popełnienia czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości, a w konsekwencji uznanie, że przeprowadzenie rozprawy przed wydaniem orzeczenia jest zbędne. Jak słusznie wskazał skarżący, istniały bowiem zasadnicze wątpliwości co do prawidłowości przypisania R. F. całego, przyjętego w akcie oskarżenia, czasokresu niealimentacji.

Jak wynika z akt sprawy, Sąd Rejonowy w Sochaczewie zwrócił wprawdzie uwagę na treść notatki urzędowej autorstwa mł. asp. S. M. z KPP S. z dnia 30

sierpnia 2021 r., nadesłanej do akt sprawy, z treści której wynika, że „R. F. przebywa aktualnie w Zakładzie Karnym w G. gdzie odbywa karę pozbawienia wolności od 1 czerwca 2021 r. do 28 lutego 2022 r. za czyn z art. 209 § 1a k.k. sygn. akt II K 121/20” (k. 65 akt sprawy II K 456/21) oraz załączony do akt sprawy odpis z systemu ww. wyroku (k. 74 akt sprawy II K 456/21) korespondujący z informacją o osobie skazanego z Krajowego Rejestru Karnego wg stanu na dzień 19 sierpnia 2021 r. (k. 36-37 akt sprawy II K 456/21), jednak poprzestał na ustaleniach wynikających wyłącznie z ww. dokumentów. Jak trafnie wskazał skarżący, Sąd *meriti* pomimo skierowania z urzędu sprawy na posiedzenie w przedmiocie wydania wyroku nakazowego na dzień 16 stycznia 2023 r. (k. 75 akt sprawy II K 456/21), zaniechał aktualizacji danych o uprzedniej karalności R. F. nie zważając, że informacja, w posiadaniu której pozostawał pochodziła sprzed niemalże roku i 5 miesięcy. Ustalenie faktu uprzedniej karalności sprawcy należy zaś do podstawowych obowiązków sądu *meriti*, niezależnie od trybu postępowania (art. 213 § 1 k.p.k.), gdyż w oczywisty sposób karalność ta może mieć wpływ na kształt odpowiedzialności karnej sprawcy w rozpoznawanej sprawie. Wskazane uchybienie miało ten skutek, że zaskarżonym wyrokiem nakazowym przypisano R. F. popełnienie występku z art. 209 § 1 i § 1a k.k. w okresie od dnia od 28 września 2020 r. do 31 maja 2021 r., pomimo iż oskarżony ten został uprzednio prawomocnie skazany wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w Sochaczewie z dnia 9 maja 2022 r., sygn. akt II K 603/21 (wyrok ten uprawomocnił się w dniu 3 czerwca 2022 r.), również za czyn niealimentacji, popełniony na szkodę tego samego pokrzywdzonego - syna J. F. w okresie od 1 grudnia 2019 r. do 19 lipca 2020 r., od 28 września 2020 r. do 30 listopada 2020 r. oraz od 1 stycznia 2021 r. do 31 maja 2021 r., na co wskazał kurator zawodowy Sądu Rejonowego w Sochaczewie w piśmie procesowym z dnia 20 marca 2023 r., które wpłynęło do Sądu *meriti* w dniu 20 kwietnia 2023 r. (k. 99-101 akt sprawy II K 456/21), inicjującym wystąpienie Prezesa Sądu Rejonowego w Sochaczewie do Prokuratora Generalnego z wnioskiem z dnia 26 kwietnia 2023 r. o rozważenie złożenia skargi kasacyjnej (k. 102 akt sprawy II K 456/21). Z zestawienia okresów występku niealimentacji, przypisanych R. F. na mocy ww. orzeczeń Sądu Rejonowego w Sochaczewie, a mianowicie wyroku nakazowego z dnia 16 stycznia 2023 r., sygn. akt II K 456/21 (od dnia od 28 września 2020 r. do 31 maja 2021 r.)

oraz chronologicznie wcześniejszego wyroku nakazowego z dnia 9 maja 2022 r., sygn. akt II K 603/21 (od 1 grudnia 2019 r. do 19 lipca 2020 r., od 28 września 2020 r. do 30 listopada 2020 r. oraz od 1 stycznia 2021 r. do 31 maja 2021 r.) wynika bezspornie, że przypisany w niniejszej sprawie okres przestępnego zachowania oskarżonego prawie całkowicie pokrywa się z granicami czasowymi czynu przypisanego mu wcześniej w sprawie II K 603/21 Sądu Rejonowego w Sochaczewie. Nie objęty tym skazaniem pozostawał okres od 1 grudnia 2020 r. do 31 grudnia 2020 r. i tylko co do takiego okresu dopuszczalne było wydanie wyroku skazującego.

W tym stanie rzeczy uznać należy, że sąd pierwszej instancji nie dopełnił ustawowego obowiązku wszechstronnej weryfikacji okoliczności sprawy i w efekcie zaniechania poczynienia prawidłowych ustaleń faktycznej i prawnej sytuacji oskarżonego, nieprawidłowo ustalił okres niealimentacji za jaki R. F., w ramach postępowania o sygn. akt II K 456/21, mógł zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej, choć przepis art. 504 § 1 pkt 4 k.p.k. nakazuje precyzyjne - jak to tylko możliwe w realiach danej sprawy - określenie czasu popełnienia przestępstwa. Jak wskazuje się w orzecznictwie, czas popełnienia przestępstwa należy niewątpliwie do okoliczności istotnych w sprawie, co sprawia, że sąd orzekający zobligowany jest do podjęcia czynności zmierzających do dokonania prawidłowych ustaleń także w tym zakresie. W opisie czynu przypisanego na mocy wyroku nakazowego, analogicznie jak w wyroku wydawanym po przeprowadzeniu rozprawy głównej (art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k.), należy bowiem zawrzeć nie tylko sposób popełnienia tego przestępstwa, jego ewentualne skutki, rodzaj atakowanego dobra chronionego prawem, ale również czas i miejsce działania lub zaniechania sprawcy. Czas ten, to okres objęty przestępczą działalnością, a w wypadku czynu kwalifikowanego z art. 207 § 1 k.k., ramy czasowe pomiędzy pierwszym, a ostatnim zachowaniem sprawcy składającym się na przypisany czyn. Precyzyjne ustalenie czasu popełnienia przestępstwa ma istotne znaczenie dla pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 marca 2019 r., IV KK 58/19, Lex nr 2636221; z dnia 20 kwietnia 2017 r., V KK 39/17, Lex nr 2278335). Rozpoznawanie spraw o przestępstwa określone w art. 209 k.k. wymaga wnikliwego badania okresów niealimentacji, z uwzględnieniem wszystkich ewentualnych wcześniejszych skazań tak prawomocnych, jak i nieprawomocnych. Elementy te rzutują zarówno na

prawidłowe określenie tożsamości czynu pod względem czasu jego popełnienia, ustalenia ilości popełnionych czynów, przyjęcia prawidłowej kwalifikacji prawnej, jak i wysokości kary. Z prawidłowego ustalenia czasu trwania przestępstwa wynikają także konsekwencje dotyczące biegu przedawnienia czy też recydywy wskazanej w art. 64 § 1 k.k. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2021 r., III KK 401/20, LEX nr 3189138).

Słusznie również dostrzega skarżący, że wskazana sytuacja procesowa nie skutkowałą jednocześnie zmaterializowaniem się bezwzględnej przyczyny odwoławczej w postaci *rei iudicatae*. W orzecznictwie można odnotować ugruntowany pogląd, zgodnie z którym przeszkoda procesowa z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. zachodzi wyłącznie w sytuacji, gdy okresy obu przypisanych oskarżonemu czynów pokrywają się ze sobą i są identyczne, względnie gdy okres określony w sprawie następnej został w całości objęty skazaniem w sprawie rozpoznawanej poprzednio, prawomocnie już zakończonej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 lutego 2021 r., IV KK 186/20, Lex nr 3174817; z dnia 9 sierpnia 2017 r., II KK 222/17, Lex nr 2337346; z dnia 17 listopada 2004 r., V KK 272/04, Lex nr 163223). Jednocześnie Sąd Najwyższy uznał, iż w wypadku przestępstw wieloczynowych (*vel* zbiorowych), do których należy występki z art. 209 § 1 k.k., nie ma stanu rzeczy osądzonej, jeśli uprzednie prawomocne skazanie dotyczy tylko fragmentu zarzuconego później czynu. Uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego w okresie nieobjętym prawomocnym skazaniem jest już nowym czynem przestępnym, pociągającym dalszą odpowiedzialność karną, przy czym granice czasowe kolejnego przestępstwa powinny być dokładnie określone, z uwzględnieniem treści poprzedniego wyroku skazującego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2002 r., V KK 10/02, Lex nr 53910).

W realiach przedmiotowej sprawy, mając na uwadze okoliczność, iż przypisany oskarżonemu występki uchylenia się od alimentacji, w analizowanym przedziale czasowym, wykracza poza okres objęty uprzednim prawomocnym skazaniem, przyjąć należy, że Sąd Rejonowy w Sochaczewie dopuścił się rażącego naruszenia art. 504 § 1 pkt 4 k.p.k., które w istotny sposób wpłynęło na treść zaskarżonego wyroku. Uchybienie to spowodowało dwukrotne skazanie R. F. za ten sam fragment czynu (od 28 września 2020 r. do 30 listopada 2020 r. oraz od 1

stycznia 2021 r. do 31 maja 2021 r.), polegającego na niealimentacji na rzecz tego samego pokrzywdzonego J. F.. Ustalenie prawidłowego okresu niealimentacji niewątpliwie miało istotny wpływ na treść wydanego orzeczenia. Sąd *meriti* uprawniony był do dokonania karnoprawnej oceny zachowania oskarżonego jedynie w odniesieniu do „pozostałego” do osądzenia czasokresu, nieobjętego wcześniejszym skazaniem wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w Sochaczewie z dnia 9 maja 2022 r., sygn. akt II K 603/21 - w analizowanym fragmencie - zawierającego się w granicach od 1 grudnia 2020 r. do 31 grudnia 2020 r., gdzie prawidłowe postąpienie sądu pierwszej instancji powinno też rodzić potrzebę poddania wskazanego odcinka czasowego karnoprawnej ocenie przez pryzmat ustawowych znamion czynu zabronionego, w znaczeniu ustalenia, czy „pozostały” czasokres, obejmujący zaledwie jeden miesiąc, stanowi na tyle długotrwałe zaniechanie realizacji obowiązku alimentacyjnego, aby można uznać je za występki stypizowany w art. 209 § 1a k.k.

Mając powyższe na uwadze, należało przychylić się do wniosku kasacji Prokuratora Generalnego, tj. uchylić wyrok nakazowy Sądu Rejonowego w Sochaczewie z dnia 16 stycznia 2023 r., sygn. akt II K 456/21 i przekazać sprawę temuż Sądowi do ponownego rozpoznania, w toku którego wydane zostanie orzeczenie uwzględniające powyższe uwagi i pozbawione opisanych mankamentów.

Z tych względów, orzeczono jak na wstępie.

AG

[ms]